

HET DECENTRALE MANIFEST DE REM ERAF

drift
for transition

VOOR DE ENERGIE VAN MORGEN

HET DECENTRALE MANIFEST: DE REM ERAF!

We richten dit manifest aan eenieder die in een positie is om ruimte te maken voor het versnellen van decentrale energie in de energietransitie. Dat zijn de mensen die zich dag-in dag-uit inzetten voor meer decentrale oplossingen en met hen netbeheerders, energiebedrijven, beleidsmakers, toezichthouders, projectontwikkelaars, financiers, eindgebruikers en vele anderen. Omdat we de noodzaak om ons energiesysteem op meerdere schalen vorm te geven nog onvoldoende gesteund zien terwijl er voorbeelden te over zijn van waarom we dit moeten willen, en voorbeelden van dat het kan. Denk hierbij aan elektrische mobiliteit die netstabiliserend werkt, een lokale buurtbatterij of een energy hub op bedrijventerreinen. Deze voorbeelden lopen op veel plekken tegen (institutionele) barrières aan terwijl ze juist de ruimte zouden moeten krijgen om verder te groeien.

Dit document is opgesteld door DRIFT op basis van de input van decentrale energie professionals. We schetsen waarom er -ondanks goede bedoelingen en initiatieven- een rem zit op decentrale energie en komen tot drie urgente oproepen die gericht kunnen helpen dit te veranderen. Om ruimte te maken voor versnelling van de energietransitie van enkel centraal naar centraal én decentraal.

Waarom de rem eraf?

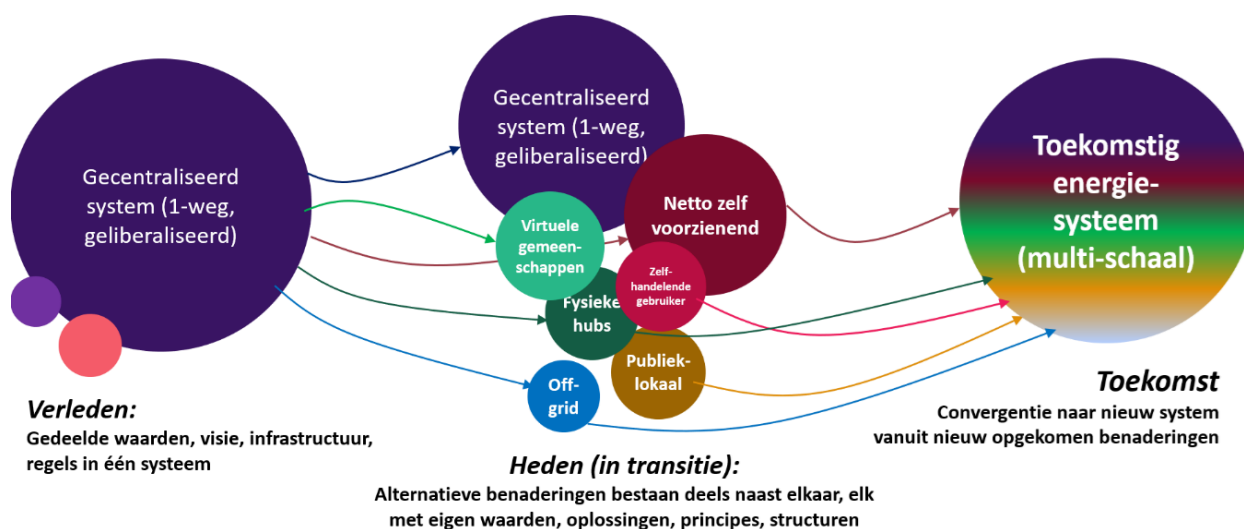
We willen een rechtvaardige energietoekomst; met minder beslag op ruimte en grondstoffen, die fossielvrij is, toegankelijk voor iedereen, met lagere kosten voor het gehele systeem, maar ook met meer flexibiliteit en tegelijkertijd zekerheid, en dat ook nog in 25 jaar. Het is nogal een ambitie die we als Nederland hebben. Een ambitie waarbij decentrale oplossingen¹ een essentieel onderdeel van de toekomst zijn. Denk bijvoorbeeld aan zon op het dak gekoppeld aan een buurtbatterij die zorgt dat auto's kunnen laden of aan bedrijven die energie uitwisselen op bedrijventerreinen. Het lokaal bij elkaar brengen van vraag en aanbod van duurzame energie heeft de potentie om het transport van energie drastisch te verminderen en de voordelen hiervan terug te laten vloeien naar de gemeenschap. Aan die potentie werken we in Nederland al zo'n veertig jaar, soms opvallend, soms in de marge. Waar we in de jaren '80 begonnen met de eerste windmolens in weilanden, zien we nu zonnepanelen op 32% van de woningenⁱ. Er zijn meer dan 700 burgercollectieven en 130.000 leden van coöperatiesⁱⁱ die samen werken aan voornamelijk lokale opwek en gebruik. In energiehubs komen steeds vaker sociale, institutionele en technische innovaties samen. Het momentum is er om deze potentie verder uit te bouwen naar een toekomst waarin naast de centrale infrastructuur zoals we die nu kennen, óók oplossingen op andere schaalniveaus worden ingezet om onze rechtvaardige toekomst te bereiken.

In de gesprekken die we het afgelopen jaar organiseerden over het versnellen van de ontwikkeling van decentrale energie merkten we zorgen en frustraties op. Zorgen of de potentie van decentrale energie wel voldoende benut gaat worden. En frustraties omdat men graag het gaspedaal wil intrappen, maar tegelijkertijd een rem voelt op het verder versnellen van decentraal. Wanneer die versnelling uitblijft, ontstaat er een risico dat we een systeem krijgen dat duurder is, meer ruimte inneemt, afhankelijker is van schaarse materialen en minder goed bestand is tegen schokken van buitenaf.

¹ Decentraal verwijst voor ons naar het systeem bestaande uit: Technische, juridische, economische en/of institutionele oplossingen voor (het mogelijk maken van) opwek (conversie), opslag en/of transport op een lager schaalniveau dan stad of dorp. Decentraal kan allerlei vormen aannemen: van coöperatief tot commercieel, van individuele oplossingen tot collectieve. Ook als we dit niet uitschrijven doelen we met 'decentrale oplossingen' op die decentrale elementen die 'oplossingen' zijn voor de uitdagingen van het toekomstig energiesysteem dat zowel centrale als decentrale elementen zal kennen. Hoewel decentrale energie alle mogelijke vormen kan hebben (elektriciteit, warmte, duurzaam gas), heeft dit document een focus op elektriciteit.

Afgaand op ervaringen met maatschappelijke transitie in het verleden, betekent dit dat het fundament van ons nieuwe energiesysteem – zoals de systeemarchitectuur, de belangrijkste regels en principes – zich waarschijnlijk de komende jaren uitkristalliseert. De tijd is nu om de voordelen van decentraal te verankeren in ons systeem en ondanks de versnelling de afgelopen jaren, is die verankering nog niet vanzelfsprekend

Iedereen die we gesproken hebben ziet dat het toekomstig energiesysteem een combinatie van centraal en decentraal zal zijn, waarbij wordt gezocht naar een zo goed mogelijke combinatie van beiden. Waar de voornaamste zorg zit is in hoe de huidige context de verankering van (randvoorwaarden voor) goede combinaties van decentraal en centraal in de weg staat: de rem op decentraal.

Figuur 1. Ons nieuwe systeem zal gevormd worden door een combinatie van bestaande en “nieuwe” vormen van energieproductie en -consumptie. De vraag is: hoe zorgen we dat uit deze interactie een robuust en betaalbaar energiesysteem vormt?

Wat is de rem op decentrale energie?

Bedrijven en individuen werken iedere dag aan decentrale oplossingen, maar lopen tegen de grenzen van het huidige systeem aan. Soms zijn die grenzen heel zichtbaar, zoals in de vele **regels en tarieven die decentrale oplossingen een kunstmatig nadeel geven** ten opzichte van volledig centrale oplossingen. Zolang er bijvoorbeeld niet betaald wordt voor de transportafstand of piektransportcapaciteit, is het vrijwel onmogelijk om oplossingen financieel rond te krijgen. Hoewel de regels goed werkten in een volledig gecentraliseerd systeem, vormen ze een rem op het doorontwikkelen van een multi-schaal systeem waarin centraal en decentraal samengaan.

Een ander onderdeel van de rem gaat over de uitdagingen rondom netcongestie. **Aan de ene kant zorgt netcongestie voor meer ruimte voor decentraal**, met name als alternatief voor nieuwe aansluitingen en uitbreidingen. Business cases kunnen dan gebaseerd worden op de keuze tussen helemaal geen nieuwe bedrijven en woonwijken realiseren of het bouwen met decentrale oplossingen. Hier ontstaan mooie voorbeelden waarbij alle partijen samen, ondanks netcongestie, bouwen aan een toekomstbestendig energiesysteem. Dit gebeurt zowel met tijdelijke ondersteuning om de tijd tot verzwaaring te overbruggen, als met interventies die onderdeel van structurele oplossingen zijn, zoals groepstransportovereenkomsten. **Tegelijkertijd zijn er ook veel plekken waar de acute problematiek**

van netcongestie decentrale oplossingen juist naar de achtergrond duwt. Men vindt in de waan van de dag niet de tijd en ruimte om alternatieve oplossingen te ontwikkelen.

Ook breder is de waan van de dag een mentale rem op decentrale oplossingen: de energietransitie, zeker in een tijd van arbeidskrapte, zorgt voor hoge werkdruk in veel organisaties met een cruciale rol. Met centrale oplossingen hebben we al een ruime eeuw aan ervaring en routine opgebouwd, over combinaties van centraal en decentraal zijn we nog volop aan het leren. Dat maakt het een enorme uitdaging om niet in de centrale groef te schieten. Daarbij maakt het veel uit of organisaties en professionals decentraal als een onmisbaar onderdeel zien voor een robuust en betaalbaar systeem of dat ze decentraal als belangrijk zien, maar niet in verhouding tot het belang en de investeringen die in het centrale net moeten plaatsvinden.

In veel gesprekken kwam aan de orde dat er dringend grote keuzes gemaakt moeten worden over de systeemarchitectuur van het toekomstig energiesysteem. Een duidelijke richting zou zeker helpen een effectief en rechtvaardig systeem te ontwerpen, maar het is de vraag of de tijd waarin één partij (“Arnhem” of “Den Haag”) de grote keuze maakt niet voorbij is. En daarbovenop: of er in transities überhaupt één keuzemoment is. **Het is waarschijnlijker, en wenselijker, dat keuzes niet op één plek gemaakt worden, maar eerder ‘gevormd’ worden door interacties tussen steeds meer organisaties, bedrijven, coöperaties en bedrijven.**

In de huidige dynamiek worden er sluipenderwijs keuzes gemaakt voor een systeem waarin de potentie van decentraal voor een duurzaam en rechtvaardig multi-schaal systeem onderbenut wordt. **Tijd dus om de rem eraf te halen;** Om de afwachtende houding van ons af te schudden en niet alleen te werken aan decentrale oplossingen, maar ook aan de positie hiervan in het systeem in ontwikkeling. En tijd om die opgave niet te benaderen als één grote keuze, maar als **collectieve kans om ondernemers en burgers die decentraal al omarmen te faciliteren.** Hiervoor doen we drie urgente oproepen.

DE REM ERAF! DRIE URGENTE OPROEPEN

1. Trek het speelveld recht voor decentraal

Decentrale oplossingen hebben op dit moment minder kans van slagen in de energietransitie omdat regels, tarieven en organisaties zijn ontworpen voor de instandhouding, groei en ontwikkeling van een centraal systeem. Dit laat weinig ruimte voor nieuwe alternatieven, nog minder dan in andere transitie, door het sterk gekoppelde energiesysteem.¹ Tegelijkertijd zijn de regels aan het veranderen (Energiewet) en biedt de druk van netcongestie een opening in het systeem die kan helpen meer momentum te geven aan decentraal. Ook zijn de kosten van hernieuwbare opwek zodanig gedaald dat direct verbruik de voordeligste vorm van energieafname is geworden. En toch zien we dat lokale uitwisseling van energie (daarmee zo efficiënt mogelijk gebruik makend van het net) vanuit systeemperspectief nog niet bevorderd wordt. Daarom: reken een eerlijke transportfactuur, breng ook de voordelen van decentraal in beeld, maak financiering voor decentraal toegankelijk, en creëer ruimte voor het nemen van risico's om grootschalig te kunnen experimenteren.

Reken een eerlijke transportfactuur

Het huidige centralistische systeem belooft dat iedereen altijd en overal toegang heeft tot elektriciteit door een fictieve “koperen plaat”. Onder de koperen plaat wordt dezelfde prijs gerekend voor

¹ Elementen in het systeem staan in strakke verbinding met elkaar en zijn onderling afhankelijk. Daarnaast zijn ook veel andere maatschappelijke deelsystemen verbonden met en afhankelijk van energie.

elektriciteit, ongeacht tijd of plaats. Dat geeft bepaalde grootgebruikers voordelen. Netcongestie laat zien dat deze methoden niet langer houdbaar zijn. Decentrale oplossingen kunnen helpen om met de realiteit van capaciteitsgrenzen om te gaan. Zolang geografie en tijd grotendeels worden verwaarloosd in transportkosten, is de besparing in netverzwaring niet te verzilveren door degenen die de besparing mogelijk maken door zelf te investeren en organiseren. **In de 'eerlijke factuur' wordt gedifferentieerd op tijd en nabijheid en zitten deze factoren verwerkt in de prijs.**

Breng ook voordelen van decentraal in beeld

Alternatieven en lokale oplossingen worden langs de meetlat van het huidige systeem gelegd. Zo worden alternatieven vaak afgekapt omdat ze mogelijk 99,99% individuele betrouwbaarheid niet halen, terwijl ze daar tegenover veel meer veerkracht, lokaal eigenaarschap en lagere kwetsbaarheid voor grootschalige verstoringen met zich meebrengen. Die waarden worden vaak niet meegeteld. Daarom is het nodig om naast de eerlijke transportfactuur **manieren te implementeren om voordelen van decentraal mee te laten tellen**. Decentraal geeft vaak voordelen wanneer bijvoorbeeld elektriciteit-, warmte- en mobiliteitsoplossingen geïntegreerd worden (denk bijvoorbeeld aan Vehicle to Grid (V2G) oplossingen). Ook deze voordelen op meerdere domeinen worden nog te beperkt meegenomen in de afwegingen.

Decentraal voegt nu al veel toe, ook op bedrijventerreinen met netcongestie, waar uitbreiding mogelijk wordt door eigen energie op te wekken en deze direct, 'achter de meter' te gebruiken. Bovendien is het elektriciteitsnet niet altijd volledig in gebruik. Met koppelingen in lokale afstemming en opslag voor lokaal gebruik is het mogelijk om juist op lokaal niveau de belasting van het net te optimaliseren.

Maak financiering voor decentraal toegankelijk

Projecten die nodig zijn voor het energiesysteem van de toekomst worden nog gefinancierd volgens de regels van het systeem dat ze proberen te veranderen. Vooral voor lokale energiegemeenschappen is dit merkbaarⁱⁱⁱ. Nieuwe lokale initiatieven moeten zich, om succesvol te zijn, kunnen meten met gevestigde organisaties maar kunnen te maken hebben met ongunstige toegang tot financiering. Denk hierbij aan nadelige rente en afschrijving. Het is namelijk veel lastiger voor lokale energie coöperaties om financiering op te halen voor hernieuwbare projecten in vergelijking met traditionele ontwikkelaars, door vooronderstelde risico's, expertise en organisatiekracht. Grote investeringen zien we wel voor het centrale systeem, en met goede reden. Die zijn ook nodig, maar worden in een rechtvaardig en duurzaam multi-schaal energiesysteem aangevuld met decentrale oplossingen. Hierom pleiten we ervoor dat **een deel van de publieke financiering in het energiesysteem meer ingezet wordt voor decentraal**. Eén vorm hiervan zou een gegarandeerde vergoeding kunnen zijn voor lange-termijnoplossingen die consequent en langdurig netcongestie oplossen.

Creëer ruimte voor risico's en ga grootschalig experimenteren

Om de potentie van decentraal te vergroten zijn meer en grotere experimenten nodig. Niet met enkele huizen, maar met hele buurten en grote bedrijventerreinen. Een barrière voor groter experimenteren met decentraal is de verdeling van de risico's. Wie gaat de kosten dragen wanneer er iets misgaat? Komt dat risico boven op de risico's die er al zijn in de verzwaringsopgave die ligt bij de netbeheerders? Of moeten de initiatiefnemers die op het niveau van een bedrijventerrein of coöperatie hiermee bezig zijn, er geheel voor opdraaien? Om de ruimte te creëren en de risico's te nemen die nodig zijn om decentrale oplossingen op te schalen is er een garantie nodig. Een garantie dat de risico's gedeeld gedragen worden door de sector en de maatschappij die uiteindelijk ook van de geleerde lessen gaat profiteren. Dit voorkomt dat we naar elkaar blijven kijken wie het risico neemt om dit grootschaliger te gaan toepassen. **Werk samen aan een garantiefonds dat de risico's van (grootschalige) experimenten kan dragen**. Daarmee stimuleren we opschaling en verbreding, en kunnen we samen leren wat er werkt.

DE REM ERAF IN DE PRAKTIJK

Een garantiefonds als ondersteuning voor de energietransitie

Een voorbeeld van een succesvol garantiefonds is het Dutch Good Growth Fund, gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.^{iv} Dit is een groeifonds met als focus de export naar en investering in ontwikkelingslanden door Nederlandse ondernemingen en de verbetering van lokale bedrijvigheid. Als voorwaarde heeft het fonds dat je als aanvrager positief bijdraagt aan de SDG's. In het verleden hebben bedrijven als Tony Chocolonely en Fairphone met succes aanspraak gemaakt op het fonds. Door deelname van het fonds is het hen gelukt om investeringen te doen.

Bron beeld: Julia Voogt-Blonk, Triple Jump B.V. & PWC 2024

2. Maak ruimte voor nieuwe manieren van samenwerken

In het gehele energiesysteem is vraag en aanbod strak gekoppeld en sterk gereguleerd. Wat betreft organisatie ligt er een zwaartepunt bij publieke en semi-publieke actoren met een sterke regierol vanuit het centrale systeem. Dat is te verklaren gezien het maatschappelijk belang van energie en de manier waarop dit systeem historisch gegroeid is. Maar het past minder bij een systeem dat in toenemende mate gevormd wordt door interactie tussen een veelheid aan energiebronnen, en daarbij behorende organisaties, bedrijven, coöperaties en gebruikers. Daarnaast zien we dat het bij elkaar brengen van vraag en aanbod ook individuele actoren in beweging zet. Het wordt interessant om ook op het kleinste schaalniveau te optimaliseren, met besparing van energiegebruik en zoveel mogelijk eigen opwek als doel. Hierna wordt helder wat er niet individueel kan worden opgelost en waarop gericht de samenwerking gezocht kan worden. Zo kan samenwerking op bepaalde (nieuwe) onderwerpen plots heel vanzelfsprekend worden. Daarom: verken de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden in het nieuwe energiesysteem, ontwerp naast coöperatief ook andere organisatievormen voor decentrale energie, activeer ondernemers voorbij netcongestie en faciliteer nieuwe samenwerkingen door het delen van data.

Verken de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden in het energiesysteem van de toekomst

Het huidige marktmodel en daarbij horende taakverdeling tussen overheid en markt dateert uit 1998 en is ontworpen voor een systeem waarin zaken als batterijen, energiegemeenschappen en kleinschalige opwek nog niet bestonden. We dachten kolencentrales vooral te gaan verduurzamen via biomassa en CCS. Sinds 1998 zijn er aanpassingen gedaan zoals terugleverregelingen, de SCE-subsidie voor coöperatieven, het benoemen van energiegemeenschappen in de nieuwe Energiewet, en het beperkt toelaten dat netbeheerders een rol pakken in energiebuffering. Er is dus zeker voortgang te zien, maar er vindt nog geen fundamentele herbezinning van activiteiten en verantwoordelijkheden van overheid, markt en gemeenschap plaats. Welke samenwerkingen zijn er bijvoorbeeld mogelijk **op de grens tussen publiek en privaat in het verder organiseren van decentraal?** Voorbeelden als de groepstransport-overeenkomst, waarbij decentraal meer verantwoordelijkheden krijgt én centraal een belangrijke rol blijft spelen, **laten zien dat er nieuwe vormen nodig én mogelijk zijn.** Denk bijvoorbeeld aan organisatievormen als stichtingen die de nodige tussenlaag zijn tussen burgers en leveranciers en energie delen kunnen faciliteren.

Ontwerp naast coöperatief ook andere organisatievormen voor decentrale energie

Hoewel energiecoöperaties op een geweldige manier bijdragen aan de energietransitie, is er een grote groep in de samenleving die onvoldoende wordt aangesproken door deze lokale organisatievorm.

Motivaction noemt deze mensen structuurzoekers.^v Dit is een groep die sociaal-economische klassen doorsnijdt, met waarden, ambities, zorgen en een leefstijl die weinig aansluiten op klassieke coöperatieve organisatievormen. In een onderzoek van het SCP^{vi} wordt een groep 'kosten bezorgden' onderscheiden, die zich meer zorgen maken over kosten van klimaatmaatregelen dan over het klimaat. **Werk aan het aanbieden van lokale energie op een manier die ook aantrekkelijk is voor mensen die niet specifiek op zoek zijn naar decentrale energie en daar geen extra tijd en geld voor over hebben.** We kunnen hierbij voor inspiratie kijken naar innovatieve organisatievormen zoals steward ownership en sociale investeringen. Of juist naar het verleden, toen zich binnen de waterschappen een lokaal geworteld bestuur ontwikkelde. **Denk ook vooral na over vormen voor lichte betrokkenheid en opt-out paden voor collectieve oplossingen.**

Gemeenten hebben steeds meer bewustzijn over ongelijkheid en financiële drempels in de energietransitie. Hierdoor ontstaat de ambitie om alle inwoners gelijkwaardig te betrekken, maar de gebruikelijke methoden voor participatie blijken daarvoor ontoereikend en slagen er veelal in de mensen te bereiken die toch al betrokken zijn. **Nieuwe mensen betrekken werkt alleen door naar ze toe te gaan en concrete, toegankelijke opties te bieden.** Een mogelijkheid voor het anders betrekken van de grote groep mensen is om als decentrale overheid (mee) te investeren in decentrale projecten. Een goed voorbeeld van deze strategie is het inzetten van regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM) voor investeringen in de energiesector om publieke belangen en decentraal eigenaarschap te borgen. Dit is bijvoorbeeld gedaan in het Energie A16 project. Hier werkte de ROM mee aan de ontwikkeling van een windpark, waarmee lokaal eigenaarschap een plek kreeg in het proces en project.

DE REM ERAF IN DE PRAKTIJK

Nieuwe manieren van samenwerken op wijkniveau

In het nieuwbouwproject Merwedekanaalzone, wordt onder andere gewerkt aan het implementeren van nieuwe organisatievormen.^{vii} Het nieuwbouwproject bestaat uit 4225 woningen en samen met bedrijven geldt er een maximaal vermogen van 5 MW. Om dit niet te overschrijden zijn verschillende maatregelen nodig, zoals netbewust laden en het gebruiken van een WKO.

Bron beeld: BURA en LOLA 2023

De vermogensafsprake wordt gemaakt via een groepscontract. In deze wijk zal er een "gebiedsidentiteit" worden opgericht die verantwoordelijk is voor het groepscontract en een speciale organisatie die monitort op de 5 MW grens en kan bijsturen wanneer nodig.

Activeer ondernemers voorbij netcongestie

Veel ondernemers worden voornamelijk geactiveerd door de (mogelijke) consequenties van netcongestie; niet meer kunnen uitbreiden, verduurzamen of vestigen. Deze nadelige consequenties zetten aan tot actie. De ondernemers die deze consequenties nog niet ondervinden hebben vaak een minder duidelijk beeld van de eigen energiehuishouding, van het potentieel van verduurzaming en van

de belangrijke rol die ze spelen in de energietransitie. Juist ondernemers zijn enorm vindingrijk en worden gezien als een belangrijke groep die de volgende fase van de energietransitie verder kan helpen door haar ondernemend denken, doen en eigen financiering. **Zet in op de vindingrijkheid van ondernemers en geef de kaders die daarvoor nodig zijn.**

Faciliteer nieuwe samenwerkingen door het delen van data

De nieuwe manieren van organiseren en samenwerken die horen bij het energiesysteem van de toekomst zijn data gedreven. Energievoorziening wordt slim ingericht op verschillende niveaus, wat op niveau van een wijk, bedrijventerrein, woning en bedrijf vraagt om inzicht in vraag en aanbod, en op een regionaal niveau input geeft voor gebiedsplanning. Tegelijkertijd zitten er risico's aan de grote rol die aan data en slimme systemen wordt toebedeeld, onder andere op het gebied van privacy en cyberveiligheid. Het rapport Stroom van Data door het Rathenau Instituut^{viii} gaat uitgebreid in op de verschillende aspecten van data delen in de energietransitie. Hier wordt het belang benadrukt om de **governance van energiedata te ontwikkelen vanuit het perspectief van een maatschappelijk verantwoorde energietransitie.**

3. Gebruik nee als kans om je voor te bereiden op de toekomst

Kunnen we uitbreiden als bedrijf, ons hier vestigen, of een nieuwe wijk bouwen? Vaak krijgen bedrijven en projectontwikkelaars vanuit het regime het antwoord; ja, over X jaar. Die X kan voor tien, vijftien of zelfs twintig jaar staan. Die wachttijd strookt vaak niet met het beeld dat we decennialang hadden, dat er in Nederland altijd en overal energie voorradig was. En dat beeld houdt decentrale kansen tegen. “We moeten meer nee verkopen” was dan ook één van de conclusies uit de sessies van de afgelopen maanden. Nee verkopen, omdat het duidelijk is, maar ook omdat het kansen geeft om nieuwe deuren te openen en op zoek te gaan naar alternatieven. Daarom: ‘Nee’ beter op waarde schatten en ‘nee’ gebruiken voor een gesprek over koppelkansen.

DE REM ERAF IN DE PRAKTIJK

Nee als een kans om je voor te bereiden op de toekomst

Nee zeggen tegen netuitbreiding kan juist een kans zijn om te verduurzamen en te groeien, dat laat ABB met haar spuitgietinstallatie in Ede zien. Verduurzaming en uitbreiding van het net hoeven namelijk niet altijd hand in hand te gaan.

Door energiegebruik inzichtelijk te maken en slim te optimaliseren – met maatregelen als 24/7 productie, energiezuinige technologieën en lokale opwek via zonnepanelen – halveerde het bedrijf de benodigde netcapaciteit en werd piekbelasting verminderd. Een duurzamere manier van productie werd mogelijk zonder zwaardere netaansluiting maar met gelaagde oplossingen zoals zelfrijdende heftrucks, elektrische aandrijvingen en omscholing van medewerkers.

ABB laat zien dat bedrijven door focus op energie-inzicht en flexibiliteit niet alleen richting CO₂neutraal opereren kunnen gaan, maar ook individueel en decentraal de energietransitie ondersteunen.

‘Nee’ beter op waarde schatten

De scenario's voor geen of minder verzwaaring zijn zeer beperkt uitgewerkt, zonder de kosten en baten die een volledig plaatje geven. Wanneer we een beeld kunnen geven van hoe Nederland eruit zal zien met plekken waar ‘nee’ is verkocht, moeten we het niet alleen hebben over wat er niet kan, maar juist ook over wat er wel is gebeurd. **Geef inzicht in de waarde van niet of minder verzwaren en toon de**

potentie van decentraal, in besparing van euro's, Watt(uur) én ruimte, eventueel door decentrale oplossingen. Dat helpt ook om de ruimte die ontstaat na nee in te zetten voor structurele oplossingen in plaats van overbrugging tot verzwaring mogelijk is.

'Nee' gebruiken voor een gesprek over koppelkansen

De waarde van 'nee' zit ook in het gesprek dat erop volgt. Een gesprek waar de rem er volledig af is. Het energiesysteem verandert en dat kan betekenen dat aanpakken die eerder niet rendabel waren nu misschien wel opportuun zijn. De druk die ontstaat wanneer het niet kan zoals het doorgaans gaat, maakt dat er ruimte komt om echt anders te kijken naar wat er mogelijk is.

Dat vraagt wel een brede blik (en kaders) over verschillende vormen van waarde en maatschappelijke vraagstukken heen (brede welvaart), de flexibiliteit en toewijding om ook de moeilijke oplossingsrichtingen op tafel te leggen (gedragsverandering, dossiers waar eerder tegen besloten is), en de ruimte om regelmatig te herzien en 'vooruit te struikelen'. **Ontwerp een brede-welvaartkader voor afwegingen bij het verkopen van 'nee' en verzamel voorbeelden van waar dit in de praktijk wordt gebracht.**

TOT SLOT: VERBONDEN EN LERENDE BEWEGING

Decentrale energie is een noodzakelijk onderdeel van een betaalbaar, eerlijk, duurzaam en veerkrachtig energiesysteem. In de praktijk zien we dat veel mensen, bedrijven en andere organisaties graag aan de slag willen met decentrale oplossingen, of verder willen gaan dan tot nu toe mogelijk was. Of het nu de ondernemer is die met een eerlijke transportfactuur in het eigen bedrijf een grote slag kan maken, burgers en ondernemers die onderling energie uitwisselen in micro-transacties, of groepen die zich verenigen in lokale collectieve organisatievormen. Als de rem eraf zou gaan, is de energie van decentraal een grote bron van momentum, innovatie en creatieve oplossingen voor de transitie.

Deze beweging wordt versterkt door meer verbinding (bijvoorbeeld in regionale samenwerkingen), verbreding (bijvoorbeeld ook ondernemers en burgers bereiken), en het organiseren van lerend vermogen (van elkaar leren en samen barrières in kaart brengen). Dit gebeurt op veel plekken in het land al, bijvoorbeeld via het verzamelen en delen van de ervaren barrières maar ook de successen van verschillende initiatieven om zo verder te bouwen richting succes.

COLOFON/OVER DIT MANIFEST

Dit manifest is een oproep tot actie en een gezamenlijke visie voor een duurzame toekomst. Het pleit voor betere ondersteuning van decentrale energieoplossingen – een cruciale stap in de transitie naar een energievoorziening die eerlijker, duurzamer en veerkrachtiger is.

Samenstelling:

Dit manifest is het resultaat van twee transitieateliers en andere gesprekken met een diverse groep van mensen uit de praktijk en andere experts die werken aan de decentrale energietransitie. De inhoud weerspiegelt gedeelde waarden en een breed gedragen overtuiging dat decentrale energieoplossingen de sleutel vormen tot een rechtvaardige energietransitie. DRIFT heeft het geluid van deze groep vastgelegd en geïnterpreteerd vanuit transitieperspectief. De *credits* komen dus toe aan de bredere groep, maar het document is opgesteld door DRIFT en geeft niet noodzakelijkerwijs de mening van (individuele) deelnemers weer.

Doelstelling:

Met dit manifest willen we bewustwording creëren, samenwerking stimuleren en beleidsmakers, bedrijven en gemeenschappen inspireren om decentrale energie-oplossingen breed te omarmen. Wij geloven dat dit niet alleen bijdraagt aan het verminderen van de klimaatimpact, maar ook aan het versterken van lokale economieën en het vergroten van energie-autonomie voor burgers.

Opdrachtgevers:

Nationaal Programma Regionale Energiestrategie TRANSFORM

Contact: wil je een reactie geven op dit document, welkom op drift@drift.eur.nl. Aan de slag met lokale energie of wil je een succes delen, neem dan contact op met één van de energieregio's of het landelijke [NPRES](#). Wil je meedoen aan activiteiten, of lid worden van, Transform, het innovatienetwerk voor lokale energie, kijk dan op <https://forthefutureofenergy.nl>

Publicatiedatum: Januari 2025

ⁱ <https://www.netbeheernederland.nl/artikelen/nieuws/netbeheerders-zien-aantal-huishoudens-met-zonnepanelen-verdergroeien-2023>

ⁱⁱ <https://www.hier.nu/lokale-energie-monitor-2023#verzameltabel-2023>

ⁱⁱⁱ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2a9f571d-325d-41b5-8e9c-55fff5e7f9f2/pdf>

^{iv} <https://www.evofenedex.nl/magazines/financiering-tien-jaar-dutch-good-growth-fund>

^v <https://www.motivaction.nl/segmentatiemodellen/vijf-tinten-groener>

^{vi} <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/06/22/klimaataanpak-toekomstbepalende-keuzes-voor-onzesamenleving>

^{vii} <https://www.duic.nl/algemeen/nieuwe-utrechtse-wijk-merwede-krijgt-groepscontract-voor-energie-vol-stroomnet-vraagt-om-andere-manier-van-denken/>

^{viii} https://www.rathenau.nl/sites/default/files/2022-07/Rapport_Stroom_van_data_Rathenau%20Instituut.pdf

drift

for transition

Dit is een publicatie van DRIFT.

Wij werken met 30+ experts aan fundamentele verandering richting een duurzame en rechtvaardige samenleving. Als maatschappelijke onderneming ondersteunen wij hierin mensen, steden, bedrijven en sectoren.

Dat doen we door het ontwikkelen en delen van transitiekennis en -kunde via onderzoek, onderwijs, advies en activisme.

Meer weten? Ga naar drift.eur.nl

